

Az Ekleziiai igazgatás minémüségét mutató könyv 1836-889

Püspöki látogatás jegyzőkönyve és egyházrajz 1886-ból.

Püspöki Látogatás Jegyzőkönyve

1886 szeptember hava 27ik napján reggeli 8 órakor érkezett egyházközségünkbe Főt. és Méltóságos Szász Károly dunamelléki Ref. Püspök Úr és pedig először Tésenfán állapotok meg hol a lelkéssel élen az ottani egyházi előjáróság által fogadtatott. Kiséretében voltak Főt. Szilády Áron e. kerületi főjegyző úr. Nagys. Kovács Antal Esperes úr M. Bátori István e. m. tanácsbíró úr s számos lelkészek és tanítók. - A fogadtatás után azonnal háromszori ünnepi harangozás után templomba mentünk, hol a nagy munkatévő idő által elfoglalt nép csak közepes számmal jelent meg. Főt. Püspök Úr a viszonyokhoz alkalmazkodott nagyhatásu apostoli beszédét az Úrasztala előtt mondotta el, melynek célja nemcsak – mint általában – a gyülekezet erényeinek kiemelése, hibáinak, ostromlása által a lelki életre való közvetlen hatás, hanem e fölött még különösen az önnállásra való törekvésben elfoglalt helytelen álláspont – a passiv resistencia – káros, vérhez és lelki veszélyre vezető voltának hathatós megmutatása is vala. - Templomi isteni tisztelet végeztével presbyterialis értekezlet tartatott, melynek végzései a tésenfai presbyterium jegyzőkönyvében olvashatók.

Délben ünnepies harangszó hirdeté a magas vendég jöttét, kit a lelkész lak kapujában ismét a helyi lelkész a szaporczai presbyterek élén a lelkész lak diadalívvel felékesített kapujában.

Főtiszt. És Mélt. Püspök Úr számos tagból álló kíséretével együtt elébb ebédhez ült – az idő előre haladván – majd ebéd után 3as harangozás adta tudtára a híveknek az isteni tisztelet tartásának idejét, hol a presbyterium 1 presbyter hiján teljes számmal, - a nép ellenben feltűnő gyér számmal jelent meg, a mi Főt. És Mélt. Püspök Úrra és Kiséretére depresszív hatást gyakorolt. - A beszéd teljesen a gyülekezet lelki életével foglalkozott, különösen a vadházasság s általában a galád élet feltűnő lazaságával, amely (_ia) még Baranyában is – páratlanul áll. E mellett aztán nem emelkedtenek érvényre a kedvező vonások, melyeket pedig a lelkész kiemeltetni ohajtott, melyenek: szegények nemléte, munkás mozgalom, takarékoság, nyomorékok becsületes ápolása stb eféle nemes vonások. A sötét felleg eltakarta a fénysugarakat. - S talán nemcsak a munka sürgőssége – mert a látogatás előre ki volt hirdetve – hanem a fogyatkozás érzése is tartott vissza sokakat a templomtól, hol, tudták, hogy kérlelhetetlenül fognak ostromoztatni kérve, bűneik az egyház tagjainak. - Mert hallották sok helyről, hogy a magas vendég kiméletlenül ostromozza a bűnt, a vétket, melyet sokan oly édes szeretettel melengetnek keblükön. -

Mind Szaporczán, mind Tésenfán megvizsgáltatott az iskola is, hol mind a két helyt feltűnő eredménytelenség mutatkozott, mely részben a mult rovására jegyeztetvén az ifju tanító urak

szorgalmas és lelkiismeretes tanításra útasítottak.

Már este-felé járt az idő midőn a szeretve tisztelt főpásztor tőlünk búcsút vett, hogy még az nap – a lelkész családi helyzetére való tekintetből Kőrösra menjen. Előbb azonban presbyterialis gyűlés tartatott:

Elnök: Főtiszt. És Méltóságos Szász Károly Püspök Úr. -

Jelenvoltak: Főtiszt. Szilády Áron Úr e. k. főjegyző, M. Kovács Antal esperes, Morvai Ferenc helyi lelkész, továbbá:

ifj. Csöme János gondnok, Szabó Sándor tanító – presbyteri jegyző -

Csöme Dávid, Palkó András, Balog Sámuel, Csöme József, Pál Timotheus, Végi János, Nagy Csöme József presbyterek. -

Ez alkalommal:

1. Főtiszt. Püspök Úr megkérdezvén a presbyterium létszámát, s a tésenfaiakhoz való viszonyát azt a törvénnyel meg egyezőnek találta.

2-or Tudakozódván a jegyzőkönyv vezetési módja felől

erre nézve ajánlta hogy a presbyteri tanácskozás tárgya s az arra hozott végzés jegyzésbe foglaltatván később rendes és helyes fogalmazással az egyházi-jegyző tegye föl a jegyzőkönyvet, mely a következő presbyteri ülésen újra felolvastatván és kiteljesettvén: úgy vezessük a jegyzőkönyvbe. -

3-or A *lukmázás* felől tudakozódván

Elrendelte, hogy a lukmázásnál mindenkor egy presbyter és a gondnok okvetlen jelen legyen, mert a hivatalnokok fizetését beszedni az előjáróság köteles. Ily alkalommal azonban az illető hivatalnokok is jelen legyenek. -

4-er A templom építés alapjáról tudakozódván

Főtiszt. Püspök Úr a gyülekezet tagjainak úgy mint az előjáróságnak is szorgalmát és igyekezetét méltó dicsérettel ismeri el, a jövőre is lankadatlan buzgalomra serkenti, magas pártfogását az építésnél nyerendő segélyre szintén kilátásba helyezvén.

5-ör Az egyház minden épületeinek tűzkár ellen leendő biztosítását főtiszt. És Mélt. Püspök Úr elrendelte, s annak mielőbbi felvételével a lelkészt megbizta.

6-or Az egyházi törvény értelmében az egyház története évről-évre följegyzendő levén – miután az első püspöki látogatástól fölvelt egyházrajz másolatban kivétetvén az egyház levéltárában megtalálható:

az első látogatástól a mai napig az egyház község belső életét feltáró egyházrajz egész terjedelmében ide vezetettetik (hogy a következő évek története csatolható legyen, s a késő kornak mintegy történeti okmányúl szolgáljon):

Egyház-rajz

a szaporcza-tésenfai reform. egyesült egyház állása a jelenben, fejlődése 1817 jun. 23-iki püspöki látogatás óta.

I. Szaporcza-Tésenfa rajza általában.

Szaporcza és Tésenfa szorosán egymás mellett (1000 méter távolságban) fekvő község. Közülök Tésenfa, mint régi anya egyház említettik; Szaporcza (1817ben még Szaportca) történelmét csak az egyesülés idejéig tudja fölvenni. A múlt század végén mindkettő Kémes filiája. 1795ben azonban elszakadtak, és Szaporcza materré lett Tésenfa filiával. Egyezség levelük – de a melyet annak idején kellőleg méltatni egyházi és világi hatóságok elmulasztottak – ma is meg van, s egész terjedelmében a következő:

„Alul szervezett két Helységek Lakosi meg egyeztek abban, hogy Predikátort ketten tartanak következő feltételek alatt:

1-ör. A templomra, Predikátorok bevitelére. Parochiális házra és ahoz tartozó minden épületekre tapadó költségeknek munkáknak harmadát fizeti Tésenfa, kétharmadrészét pedig Szaportca.

2-or. A templomot odafojgják építeni a hol a rét kezdődik, nem pedig a szilvásba vagy belől a szaportzai épületek közzé, mind a tűznek eltávoztatása véget, mind hogy Tésenfához közelebb *leszen*.

3-or. Ha valaha Tésenfaiak okoznak elválást, úgy a Szaportzai Lakosok az épületekből vagy költségekből semmit visszafizetni nem tartoznak. Így egyeztek 29 Apr. 1796. Tésenfai Lakosok. Pintér Mihály x *Dés?* József x Benedek Péter x Csöme János x Szaporczai Lakosok. Molnár Máté x *Rátz?* Mihály x és az egész Helység x

A lelkész tanította a kevés számú gyermekeket is.

Lelkészek voltak a következők:

I. T. T. Török József 1796-1810

II. T. Intzédi János 1810-1811

III. T. Halász Gábor 1811-1816

IV. T. Tormási Gábor 1816-1820 (*utána zárójeles szöveg, nem igazán olvasható*)

Azóta lelkészkedtek

V. Józán Sándor 1820-1821

VI. Munkátsi Dániel 1822-1847

VII. Munkácsy Albert 1847-1877

VIII. Morvai Ferencz 1877-mostanig.

1806ban a lelkek száma Szaporczán 327, Tésenfán 233 = 560 ámbár 4 évvel előbb csupán Szaportzán 362 lélek *soroltatott?* fel.

Az egyház igazgatásáról a feljegyzések 1816 esztendőben kezdődnek, melyekből a predikatornak lehetetlen közdelme tűnik elő. Úgy hogy csak nem is a hozott határozatok, mint sokkal inkább a predikatorok panasz sohajtásainak megörökítéseül tekinthetők. Úgy látszik, legtöbb gondot adott a lelki pásztoroknak az eláradott fajtalanság, istenkáromlás, engedetlenség és az ebből folyó rendetlenség.

1817-ben határoztatik, hogy az ünnepnap halászók 12 pálczával büntetessenek.

1824-ben. Az eláradott fajtalanság gátolására a Presbyterium ezen rendtartást szabta:

1. Hogy nem csak a szőrös férfiaknak, leányoknak, de a gyermekeknek sem szabad a folyón szem előtt mezitelenen, a csecsemőkön kívül fürdeni.
2. Innepeken a legények a leányokkal együtt ne játszanak, a nap lementével haza takarodjanak, éjszaka ne kóborogjanak, mert a kik ezekben vétének a külső elöljáróság testbeli büntetését el nem kerülnek.

1825-ben a végzést – melynek fogantja nem lett – újra megerősítik.

1826ban panaszkodik a predikator, mondván: „hogy az Isten káromlók, paráznák dolga vele nem közöltetik, abba ő megütközik azért, mert a Dráva szélét mint a sűrű köd ez a két botránkozató és csömörig utálatos bűn beborította.

Az engedetlenséget mutatja az, hogy már az első lelkész azt irni kénytelen: „1801ben semmi nem épült, mivel a predikator elunván az embertelenséget és gyűlölséget a hallgatókkal – megnyugodott”

1810ben majd 1820ban vetetlen maradnak a lelkész kis földjei. Szénája gyakran elvész.

A hozott határozatokat meg nem tartják. Tésenfá földjabitásban, kertművelésben részt venni nem akar. A szükséges melléképületeket, kutat, még a nagy árvíz után is későre – a mint a számadásból kivehető. 1837-9ben tudja megépíttetni az 1822 óta panaszkodó Munkátsi Dániel, a ki évtizedekig

kér egy blakot vágatni a kathedra mellé.

Legtöbb bajt okoz a fa-Konvencio, mely mint veres fonál húzódik át az egyház életén, s maig sincs megoldva – miért is arról részletesen szölamolunk. -

A konvencionalis tétele szerint:

„minden gazda fizet egy szekér fát, mely egy fertályt föltegyen”

Ennek daczára 1829 aug. 16-án azon panaszkodik a Predikator, hogy 28 öl fája mellett 3 év óta képzelhetetlen szükséget szenved, azért a fa behajtását sürgeti, vagy pedig 12 öl kemény fát és 1 rözsét vegyenek.

Postscriptum 9. sept. Legkisebb foganatja sem lett, és a fa inség jobban jobban terhesezik.

1830 febr. 7ikén újra sürgeti az előjárókat a fa behajtására, miután a 12 öl fára átváltoztatást az előjárók akadályozták meg.

1831 nov. 7. panasolja, hogy egész évben 4 kocsi fát kapott, azért kéri a visitatiót, parancsolná meg a 12 öl keményfa vételét. E végett 1832 febr. 20án gyűlést is akar tartani, hogy a 12 öl fa és 1 rözse miként vétessék – de össze nem gyűlnek – csak 26-án, a mikor ismét a visitatoria bizatik az ügy.

1833ban dér leestéig 3 kocsi fát kapott és szüreti úrvacsorához csak úgy süttethetett kenyeret, hogy saját gyermekeit küldte el hajón víz hordta fák gyűjtésére, hogy az Ekkla csufságban ne maradjon.

1835 febr. 15-én mindkét (*szonla???* - *nem jól kivehető*) előjárói tárgyalják az ügyet. 12 öl kemény fát (a 28 öl puha fa helyett) megadnának, de a lelkész által kért minden gazdától egy-egy rözsét már nem. Azután nem tudnak meg egyezni abban sem, hogy Tésenfa a 12 ölből csak 4 ölet akar elvállalni, holott ott 48 gazda Szaporczán pedig 64 tehát nem két annyi fizette a ¼ ölet.

1839 jan. 13. Az előjárók sürgetik a 12 öl fára változtatást, mihez a Pr. csak úgy járul, ha minden öl mellé egy-egy fuvart adnak, és pedig 2öt Pécsig, a többit Siklósra.

- Megjegyezvén, hogy az eodeziáknak a kívánságát már a szavai *trad. arm.?* *Nem jól olvasható*

Ez évben a tractus végezi, hogy a visitatio az ügyet a felek közt a mennyire az authentisalt convdntio értelme kívánja – intézze el.

1840 jan. 5. A múlt évi tractusi határozat értelmében az ez évi visitatio levén ítélendő, a predikator a maga álláspontját és kérelmét elébe terjeszti. -

Elszámálja, hogy minő conventio csorbitások történtek. Buzát ígértek és szeméttel fizetnek. Az

eredeti convencio egy jól termő rétről szól, mely 7 szekér elejét és 3 szekér sarjút termett. - „Ezt a lakosok elpusztítván – írja a lelkész – a predikator együgyüségére, a *Senúr*? kegyetlenkedése, és anép hidegsége miatt 36 mása szénával cseréltetett fel és én ezért itt a széna hazájában nem győzöm eléggé kárhóztatni mind a hármat. -

Kenderföldje elvetetett. Most meg már a fabeli jótéteményét akarják megcsorbítani. Kárát 40 ftra becsüli, 's fél az utodok átkától. S azt mondja: „az idevaló ember sorsánál feljebb bővölködik. Ha Pécsre, Siklóstra, vagy akárhova kell mennem, Csepelt, Kémest kell requirálnom, mert itt fuvarra szorult ember nincs két áráért is, de fába könnyebben kapok mind fuvar, mind napszámot.” Mindazonáltal a változtatásba úgy is bele egyezik, ha minden gazda ½ mázsa szénát, a ki réttel nem bír, 1 napszámot adjon pótlékkal. -

Mit végzett a visitatio? az itt nincs feljegyezve. Azonban 1840 mart. 1., Rátörtek nagy számmal a két falu előljárói a Predikatorra elűzéssel fenyegetvén, ha a fát 12 ölre lehúzatni nem engedi. Az végre a kényszerítésnek engedve rá állott oly módon, hogy sódart ki ki annyi fontosat hozzon, a hány fizető személy van a házában. -

Hogy a visita sikeresen nem működhetett kitetszik az april 5iki feljegyzésből, hol szemükre hányja, hogy ugyancsak a fa dolgába a visitatiokor mily csufosan eligazították maguktól a visitorokat is megbecstelenítvén vele együtt. Erre tésenfai Demeter Sámuel bíró így szól, hogy ne fájt volna hogy T. uram a fát nem engedte el, „holott Isten szavával állítom, és arra a hitre, mellyel bírói hivatalomat viselem, hogy az Esperes úr nékem azt mondta, hogy csak a paptól függ a faleengedés.” Fentebbi megjegyzését a tractusnak bejelentvén, 1890 mártius 3/n következő végzést hozta. ☐ Minthogy az authentisalt conventioban följegyzett fa mennyiség ezen edgyezség által ki nem pótolatik, tartsák magukat az authentisalt konventiohoz. -

1844 Apr.10. Siklóson tartott e. m. gyűlés elhatározza, hogy a fát conventio szerint fizetni nem akaró szaporczaiak a vármegyére adatnak.

1845. *Arad*.? Gyűlésen jelenti az esperes, hogy a beadványnak sikere nem lett, azért újabb folyamodásra kéretik fel.

Ez év decz 25 a szaporczaiakkal „kís hijján” egyességre lépett a predikator, de a tésenfaiak a szaporczaiakat lebeszélétk. Azért a lelkész kéri az Esperes urat, hogy a tésenfaiakon méltóztatna a törvény szigora szerént a 6 esztendők alatt elmaradt fa restantianak árát a vármegye által megtéríttetni, a mint erre többször a traatus által is megkéretett.

Úgy látszik azonban, az esperes semmit sem tett, mert 1847ben a kiscsányi gyűlés ez ügyet az új esperes figyelmébe sürgösen ajánlja.

☐ Mi történt legyen továbbra ez ügyben, azt a jegyzőkönyvekből kivenni nem lehet. ☐ Munkácsy

Dániel 1847ben meghalván fia Munkácsy Albert ilyen feljegyzéseket nem tett. Kétségtelenül ő az ügyet ő maguk közt eligazította, de mikéntjét az esperesi jegyzőkönyvekből nem lehet kikutatni.-

Az 1874 sept. 24-én tartott e. m. Kgyűlés azonban 11 pont alatt a szaporczai egyháztanács azon kérelmét „hogy az 1856 évben – a fa fizetés miként beszolgáltatásának ügyében – egyház és lelkész közt különös egyezség útján létrejött szerződésnek mindkét fél közös megegyezés folytáni felbontásával a lelkészi díjlevél 9. pontjának visszaállíthatását helyben hagyatni kérelmezi – deputatot nevez ki, jelentésük bevárása mellett. -

1875 apr. 27. e. m. Kgyűlés 20. p. alatt jelenti a bizottság, hogy a kiegyezés által a panasz megszűnt. □ Miben állott a kiegyezés, tudni nem lehet.

1877ben a tényleges álláspont ez volt: Szaporczán minden gazda hozott $\frac{1}{4}$ öl fát, és ezen kívül minden tavasszal $7\frac{1}{2}$ öl tölgyfát, melyből $\frac{1}{2}$ rész? A közös tanítónak adatott át. □ Megkérdezettvén ez iránt az előljáróság, ily magyarázatot adtak: A boldogult lelkész kiegyezett 10 öl fában, melynek felét Szaporcza, felét Tésenfa fizette. □ Majd a közös tanítótság felállítottatván, annak fa fizetéséből gazda-aránylag Szaporcza $3\frac{1}{2}$ ölet fizetett. 1857 mart. 22 után e. h. tanácsi ülésben elhatározott, hogy a szaporczai iskolások iskola fűtésre fát ne hozzanak, hanem e helyett az egyház pénztárából vétessek 3 öl tölgyfa. - így azután Szaporcza is tartozván $3\frac{1}{2}$ és $4 = 7\frac{1}{2}$ öl fával, Tésenfa viszont 7 öl fával, úgy egyeztek, hogy a szaporczaiak a tésenfaiak fáját megviszik a lelkésznek a tésenfaiak pedig a szaporczaiak tartozását a tanítónak vivén a maguk $2\frac{1}{2}$ öl tanítói tartozásukkal együtt $9\frac{1}{2}$ ölet fizessenek a tanítónak, hogy a fának egy faluból a másba áthordása elkerültessék. Így volt ez az iskolai különválásig a midőn Tésenfa – mely a conventio visszaállítására úgy látszik 1878ban nem egyezett a 7 öl tartozást el nem ismervén, sem ki magyarázni nem tudván már 2 évben a fizetést megtagadta.

A másik fővonás Tésenfa való törekvése, mely az eredeti szerződésben előre sejtetve lévén nem is hazudtolta meg önmagát.

Az ide mutató vonások a kötelességek laza teljesítésében tűnnek föl elsöben, és leginkánn a számadókönyvben, hol a Tésenfa által megtérítendő harmadrész költség sokszor marad restanciában. Másod sorban az egyházi épületek fönntartására közös kötelességek elhanyagolása stb. által.

A valószínűleg *kezdetleges* ? épületek a vihar által megrongáltatván a tésenfaiak része egész télen át fedél nélkül marad, és általában az illetékes rész felett való versengésnek az árát mégpedig a predikator adja meg. Tanterem nincs, hanem a predikator családjának hálószobája használtatik ilyenül, mely miatt sok a panasz. A szaporczaiak pinczét és egyéb szükséges épületeket építvén a

tésenfaiak hozzájárulni azért nem akarnak, mert az eredeti szerződésben ilyenről szó nincs, csak házról és gazdasági épületekről. -

1825 febr. 7én. A két Ekkla között a békességet akarván a Predikator fenntartani inti a tésenfaiakat az eredeti szerződés értelmében 9 év óta elhanyagolt kötelességeik pontos teljesítésére. Megigérték.

-

1826 febr. 12 a tésenfai elöljárók panaszkodnak, hogy nekik mint filialisoknak nem feleseknek, hanem harmadosoknak kellene lenni az alamíználkodásban. Ellenében annak a Pr. Meg mutogatja, hogy a praeter-propter egyenlő számú tésenfaiaknak feleseknek kell az ilyenben, mint az úrasztali kellékekben is lenniök. Ez előadás helybenhagyatott, de azért többször fogja még vita tárgyát képezni. Tésenfától kívántatik, hogy minden harmadik évben a parochia udvarát tisztogassa ki, melynek ellene mondanak, és mert megtörtént, hogy a visitatitot ökor szekéren küldték el, határozatlik, hogy minden harmadik officialis urat Tésenfa szállítsa odább. 1837ben. „Eklésiai igazgatás mínémüségét mutató könyv” csekély árán (3 ez. Ft.) koczódnak. Szaporcza felét kívánja Tésenfa 3-át akarja csak megfizetni. A pred. Felhozza, hogy az 1828ban vett anyakönyvekben is feles volt Tésenfa, továbbá hogy „a Relatio Szaporcza és Tésenfa közt az, ami 117 és 95 számok közt van”.-

Sokkal fontosabb azonban – e tárgyra nézve – az a mi 1836 decz 26 van feljegyezve. A valószínűleg az 1827iki nagy árviztől megrongált – és a régiek tanúsága szerint kijebb a víz felé – a jegyzés szerint, romlásba levő és utczába levő predikatori ház helyett egy ujnak építése felett tanácskoztak a két Eklésiaiak Elöljárói és vénei.” - „A tésenfai gyülekezet erre azt mondta, hogy ő többé Szaporczát semmivel sem segíti, mert ő elválík.” A nagy szó, ez állhatatos szándék kimondásának itt van az első irott datuma. -

1837 máj 15én azonban a tésenfaiak felajánlják segedelmüket – arra a visita által a költségek 1/3 erejéig már előbb köteleztetvén – azzal a feltétel alatt, hogy ha elválíknak, a becsérték 1/3a nekik vissza fizettessék. A szaporczaiak viszont a munkával nagyon előre haladván, kijelentik, hogy már ők Tésenfával nem közösködhetnek, hanem tartják magukat a szt. visitatio végzéséhez. Mégis junius 11-én befogadják Tésenfát az építésbe dolog és Költség 3adosságának feltétele alatt.

De versengenek a fölött 1- Hogy Tésenfa most is adjon reversalist arról, hogy ha valaha elválík, nem kíván részt ezen építettendő házból. 2 – Hogy a malomba minden harmadik esztendőben Tésenfa hordjon örlend. 3. Hogy a 3 szekér szénának egyikét Tésenfa fizesse. 4. Hogy a Pr. földjét minden harmadik esztendőben Tésenfa művelje.” -

Elhatározatott hogy a Traatus elébe adódjon. -

1838ban a versengés tovább foly, de kitetszik, hogy a Tractus Tésenfa hozzájárulását időközben elrendelte. -

Nevezetesebb mozzanat e tekintetben az 1845iki feljegyzésekben látható. A kert kerítésből a maga részét Tésenfa beállította a templom útján. Ezt a szaporczaiak kihányták azzal a megokolással, hogy oda díszesebb kerítés illik. Ekkor a tésenfaiak az anyagot elvitték. ☐ Máshelyt keríteni nem akarnak.

1845 decz 25én a tésenfaiak ünnep másodnapjára 15 erőtlent és beteget jelentenek a helyben úrvacsorával való élésre. Azonban az ezek által a papnak megrendelt kocsit a tésenfai bíró „a haza nevében” letiltja, és a kimenetel elmarad. -

A panaszok újult erővel törnek ki, hogy Tésenfa közös kötelezettségeit nem teljesíti – a tésenfaiak a viseletüket azzal védik, hogy ők el akarnak válni, sokan megesküdték és átkozták magukat, hogy egy körömnnyit sem dolgoznak Szaporczán, sőt – mondják – már erre Nt. Esperes úrtól biztatást is vettek biztató szót is vettek. Fával akkor már 6 évről tartoznak a tésenfaiak. -

1846. Úgy látszik ez évben az ügy a N.Vátyon tartott gyűlésen előfordult. -

1847ben Munkácsí Dániel a dolgok hű feljegyzője meghalván, fia, Munkácsy Albert erre vonatkozó följegyzéseket nem tett a minthogy a presbyterium végzéseiből csak a szavazásra vonatkozók vannak feljegyezve. Az 1877-ig történt dolgok azért még bűvárlatra, és ennek folytán történendő felderítésre várnak. -

Tudomásom szerint a nevezetesebb momentumok ezek:

Az 50-es évek elején a teljes elszakadás végett – ügyvéd útján – Tésenfa az absolut kormányhoz folyamodik önálló lelkészség fölállithatása végett. A kerületi főnök bekivánja az esperestől a conventio adatait, külön Szaporczáról, külön Tésenfáról, 's felterjeszti a helytartósághoz, honnan is Geringer Leirata érkezik a járási hivatal útján az Espereshez, melyben a külön anyaegyház felállitásának határozott visszautasításával megrendeli, hogy Tésenfára egy „Tüchtiger Lehrer” állittassék be, a ki mindkét község gyermekeit kellően tanítsa. Így állott elő hosszas tárgyalások után a tésenfai tanitóság, kinek fizetéséhez a lelkész és Szaporcza is hozzá járulni köteleztetett kijelentvén a bérlevél végén, hogy ezután Szaporcza a templomot és parochiát, Tésenfa pedig a tanitói lakot és iskolát maga erején köteles fenntartani. E díj levélnek sem a lelkész, sem a szaporczaiak alá nem írván, a cs. kir. szolgabíró úr ír alá helyettük.

Ez a tény lényeges változást okoz a viszonyokban. Tésenfa többé nem compareal az eredeti szerződésben elvállalt kötelességeihez. Tésenfán mindennap van köznapi isteni tisztelet, állítólag a lelkész helyett is végezvén 2 nap; ellenben a közös és egyenlő arányban fizetett tanító hétköznep

Szaporczán isteni tiszteletre nem menvén, ő helyette mint közös kántor helyett, Szaporczán a lelkész hat napon át vezette a köznapi éneklést. Az iskolás gyermekek Tésenfára járni köteleztetnek, holott az eredeti szerződésben a tésenfaiak kötelezték magukat gyermekeiket Szaporczára járatni. A lelkész fizetése a tésenfai lenföld, a temető és a kert használatának, valamint a didactrumnak átengedésével tetemesen csökken. Az eredeti szerződés mérlege veszedelmesen felbillen, 's többé egyensúlyba nem is jön, míg egyik karja, a folytonos egy karra terhelés folytán töben el nem szakad.

1855 apr. 9-iken tanító változás törtévé, a szaporczaiak azon hiedelemben, hogy ha nem választanak, könnyebben kivonhatják magukat a Tésenfán lakó közös tanítónak fizetése alól – nem bocsátkoznak a választásba. -

A lelkész a maga részéről tiltakozik az akkori helyettes tanító (Somogyi Pál) megválasztása ellen, mivel maga és neje Tésenfát önálló *praevrantiává*? Alakíthatni reménylve 3 év óta izgatnak. -

Végre Tót Gábor helyeztetvén a tanitóságba a váló törekvések pihenni látszanak a 70-es évekig, a honnan kezdve azok története a jegyzőkönyvekből kísérelhető és itt csak röviden összegzem. -

1871 apr. 20. e. m. közgyűlésen a tésenfaiak templom építésre engedélyt kérnek. A *helyiség?* megvizsgálására bizottság *szavaztatik?* .

1872-ben a bizottság jelenti, hogy a kijelölt hely *???? ??????* helyiség keresésére útasítatnak. -

1872. a. e. m. egy. Tésenfán a templom építést – a közösség legtávolabbi említése nélkül – egyszerűen engedélyezi. -

Nyomban a szaporczaiaknak megengedi, hogy ha régi vályog templomukat cserép alá vétetve a *bizottság?* alkalmasnak találja, azt megtehetik és mellé tornyot építhetnek / mit a 40-es években a tractus nem engedett. - Ezek folytán Tésenfán a templom 1874-ben felépül, és nagy ünnepélyvel felszenteltetik. A hétköznapi isteni tisztelet helyben, a vasárnapi Szaporczán tartatik.

1876-ban a tésenfaiak kérik, hogy mituán ők nagy költséggel templomot építettek, engedessék meg, hogy ott a tanító előimádkozói minőségben szolgálhasson (minden vasárnap papoljón) esetleg a lelkész egy vasárnap Szaporczán más vasárnap Tésenfán szolgáljon. Bizottság küldetik ki. -

Úgy látszik, az egyház maga maga is megdöbben, hogy a kellő elővizsgálatok és szükséges óvatosság nélkül hozott említett határozatai folytán minő végzetes dilemmába keveredett. Ezért

1877. május 2-án 28. alatt hozott határozatával kibontakozni szeretne, ugyanazért a tésenfaiak kérvényét, hogy t. is tanítójuk előimádkozói minőségben működhessek – elutasítja. Ámde a viszonyt szabályozó okiratot nem találván (pedig az eredeti, sulyos *reversatoival?* Végződő szerződés a ládában van, és a régi anyakönyv első lapján a kötött viszony szabályai írva találtatnak)

– elhatározza, hogy minden 3ik vasárnap Tésenfán tartassék a közös isteni tisztelet. - Ámde a következő pontban (a lelkész ekkor már meghalt!) Tésenfa már tovább megy, és azt kéri:

a.) Tésenfa Szaporczától elszakadhasson;

b.) Tésenfa önálló egyházzá változtassék;

c.) Tésenfa számára lelkész választás engedtessek;

d.) Jelenlegi (tésenfai) közös tanítói állomás beszüntettesék

és e.) Jelenlegi tésefai tanító (az elszakadás legbuzóbb *barátja?*) Tésenfáról alkalmas helyre előmozdittassék. -

E kérelmet az e. m. az előbbi határozatra való utalással vissza útasítja. Tésenfa fellebez. Az e. megye végzése helyben hagyatik.

A gyümölcs megérett, az események rohamosan fejlődnek. -

1877 jul. 22-re a szaporcza-tésenfai egyházba a lelkész választás elrendeltetik - ☐ Mindkét egyház előjárósága kifejezi – előlegesen – azon kívánságát, hogy a választandó lelkész csak Szaporczáé legyen, és a közösség megszűnjék. -

Ugyanez évben a szaporczaiak is a társegyház törekvéseire való tekintetből egyenesen a főt.

Kerületre folyamodnak, hogy a társegyházi viszony megszüntetésével önálló lelkészi és tanítói hivatalt állíthassanak. Kérelmük az egyh. Megyére tétetik le első foku elintézés végett. -

1878 apr. 25ÉN az eh. m. e kérvényre tagadólag felel. Ellenben ugyan e gyűlés törvényszéke a tésefaiak kérelmére – azon okon, mintha ők a választásból kizárattak volna, és mintha a két egyház tagjai közt a választás alatt versengés fejlődött volna ki – a lelkész választást megsemmisíti – úgy szintén a tésefaiak *praevrantiáért?* való esedezésüket (melyre különben a közgyűlés lett volna illetékes) – eluúasítja.

A főt. Kerület a lelkész választást megerősíti, az egyházakra vonatkozó kérvényekre pedig megerősíti az egyház megye végzéseit. -

e közben megkedzetett Tésenfán a 3-ik vasárnapi isteni tisztelet tartása meglepő búzgó részvét mellett. Azonban míg a lelkész a megerősítés ügyében Bpsten volt e 10 nap alatt gonosz kezek által hintett konkoly nagyra nőtt, 's a szépen indult vetést elfojtotta. -

Szomorú korszak – a passzív rezisztencia korszaka! -

1879ben mindkét egyház előjárósága az iránt folyamodik, higy a tanítói hivatal Szaporczán is felállíttassék és a tésefai tanító előimádkozóvá tétessék. Bizottság küldetik ki. -

1880-ban Tésenfa a tanítónak előimádkozói jogosítást, Szaporcza különálló tanítóóság felállíthatását kérvényezi.

Az e. megye határozottan kijelentvén, hogy *praevrantia?* fölállításába és a lelkészi fizetés egységének megbolygatásába beleegyezni nem fog, a külön tanítói állomások szervezését a jelenlegi tanító anyagi sérelme nélkül elvben megengedi. -

1881. A szaporczaiak templom építető bizottságot kérnek, kérdésbe tevén, ha vajon új templomot csupán maguknak, a maguk erejével építhetnek-e? Az egyh. Megye igen-nel válaszol. -

A harmadik vasárnap miatt külön-külön folyamodott egyházak kérvényére pedig azt végzi, hogy újabb határozat hozatalának szüksége fenn nem forog. -

1882. A szaporczaiak kérik, hogy a harmadosságra való tekintettel a mint a lelkészi szolgálat megosztatott, osztassék meg a közös tanítói szolgálat is úgy, hogy a tanító az általuk azonnal felszerelendő iskolában tanítsa mindkét egyház növendékeit 2 hétig, 1 hétig pedig Tésenfán. Kérelmükkel, mint szintén a tésenfaiak is az isteni tisztelet módosítását kérő folyamodványukkal elutasítatnak. -

1885 majusi e. m. gyűlés elé 3 kérvény terjesztetik.

1.) 28 szaporczai egyháztag a társegyházi viszony felbontását önálló lelkész és tanítói hivatal felállítását. -

2.) 19 tésenfai egyháztag praecrantia alakítását és káplán tanítót, végre

3.) A szaporczai presbyterium – a gyűlés elvi engedélye alapján az akkori tanító 1884ben elhalálozván – Szaporczán önálló tanítóság felállítását kéri, és azt, hogy ez a tanító olyankor, midőn a lelkész Tésenfára megy, az isteni tiszteletet Szaporczán az egyházi törvény korlátai közt végezhesse. -

A harmadik kérvény a 2 első elvetésével megadatik, Tésenfa is utasítatván ugyanazon jogositvány kapcsában – önálló tanítóság felállítására. Ez mindkét községben – Tésenfán az eh. Megye közbejöttével – meg is történt még 1885 folyamán. Az egyh. Kerület e határozatot megerősíti.

1886ban a tésenfaiak közvetlen a kerületre folyamodnak lelkésztanítóság vagy káplántanítóság felállíthatása végett. El intézése folyamatban van.

Kétségtelen azonban, hogy az 1871ben kimondott A után a Znek kell, és lehet is már csak következni – a midőn alkalmas ideje – a lelkész változás – elérkezend.

Ez a társ egyház 70 éves története nagy vonásokban.

'S most a részletekre megyünk át a feltett kérdések szerint.

II.

A.) Szaporcza [: anyaegyház]

I. Az egyház áttekintése, vagyoni állása jelenleg.

Szaporcza baranya megyei község a Dráva partján, a siklósi járásban, jelenleg Tésenfával társégházi viszonyban áll de nem az eredeti szerződés, hanem az időközben hozott egyházi felsőségi határozatok szerint, nevezetesen: Lelkész közös Tésenfával, a lelkész 2 vasárnap Szaporczán, a 3ikon Tésenfán végzi az isteni tiszteletet. Nagyobb ünnepnapok másodnapján is Tésenfán szolgál, és az úrvacsorát – mint szintén újkenyéri és újbori alkalommal is – kiosztja. Tanítót külön tart mindkét egyház. Ezek a lelkész távollétében az isteni tiszteletet végezni kötelesek, és így az isteni tisztelet folyamatossága, - mely 7 évig csorbulást szenvedett – helyreállított.

A földek elkülönzésekor az uradalomból kapott az egyház:

1.) temetőnek 1200 □ ölet 1 hold

2.) szántó földet – 6.6 n holdat

3.) Régi temető 1.25 hold ~~1.60 hold~~ 4.) Régi szántóföldbirtok 1.60 hold

Összesen van tehát 10.52 osztályozott hold birtoka, melyből 2.25 hold temető. Ezt a lelkész haszonélvezi. -

Vett ez idő alatt az egyház:

1.) 1852 nov 1. (valószínűleg iskola helyiségül) egy házat az új utcában 39 (most 45) szám alatt, 1000 váltó ftért (400 ft) a telek területe 725 □ öl. Az épület rajta egészen ujonnan épített – valószínűleg 1858/9ben kő, tégl - és vályogból cserép alá. ° Ma 160 ft bérletet jövedelmez. Az újabb időkben 350 frnyi költséggel gazdasági épülettel láttatott el.

2.) 1873ban 17 sz. alatt egy házas telket ismét 1000 ft. v. é

Területe 0.80 hold (880 □ öl) az épület cseréppel fedett, jelenleg tanítói lak. Építettett hozzá gazdasági minden épület 1883ban mintegy 350 ft költséggel. 1884/5ben pedig egy korszerű tanterem, mely felszereléssel együtt közel 1000 ftba került. E telekre fog épülni az új templom is, melynek terve már kész és a kivített várja. -

3.) vett 2.57 hold szántóföldet, de a melynek telekkönyveztetése keresztül vihető nem lévén – valószínűleg el fog veszni. -

Ezekből feltűnő gyarapodás észlelhető. Az egyháznak a – kitől fogva rendes számadása lévén a *Kr-ok*? Szaporodása szemmel kísérhető. Azonban közben – közben nagy építkezések megapasztották, mert a 30-as évek végén a parochia ujonnan építettett. Igazi növekedést azonban a pénztár csak az erélyes Munkácsy Albert keze alatt vesz, ki az anyagi ügyekben páratlan sikert tudott kifejteni. Már 1852ben házat vesz, 's hogy ezt kifizethesse, semmi eszköztől vissza nem riad.

A mellett, hogy minden *krt* kamatra ad, kiveszi az egyház számára a korcsmáltatás jogát, mely szép hasznot hoz. Ezzel később felhagy, téglát égett az egyház néhány éven át mi ismét szép hasznot, 's

mintegy 140000 kész téglát eredményez. Azonban a 60as évek elején (1863) a parochia leég; ismét építkezni kell, akkor nyerte a parochia jelen alakját. Ebbe a tésefaiak már nem folytak be. Nagy kár, hogy semmit fel nem jegyzett, 's a számadás tételei is laconiasabbak, sem hogy onnan biztos datumok volnának az egyes tényekre vonatkozólag kiolvashatók. ° Nemcsak, hanem – a mit ő könnyen kivihetett volna – okmányok hiányában a 17 sz. ház telekkönyveztetése alig, a vett szántóföldé pedig sehogy sem volt keresztülvihető. Semmi vételről vagy nagyobb munkáról presbyteri határozat feljegyezve nincs. Ő azt szóval elvégezte és vas eréllyel keresztül vitte. Az egyház vagyonaából ő reá vallanak: a 45 sz. ház telkével együtt. A 17 sz. ház telek, a parochia jelen alakjában minden épületeivel együtt és az adományozott, 's egy tagban kihalított ingatlanok, melyek az ő fáradhatatlan közbenjárását dicsőítik. Tésefán is mindent elkövetett hogy az egyház és lelkész számára föld alapot nyerjen de az ellenszegülő nép makacssága miatt fölbosszankodva mindent megtagadott e néptől, 's csak az iskolának és tanítónak juttatott valamit az egy ház és község-telekkönyvi – kizárásával. -

Ezen a helyen úgy tűnik, hogy kivágtak egy lapot a jegyzőkönyvből. A folytatás:

Ha a presbyterium jegyzőkönyve hallgat: beszél a számadó könyv, mely a hangya szorgalom képét mutatja föl. A munkás lelkész halálakor az említett ingatlanokon kívül az egyház egy taghanál kölcsönpénz 2982 frt 65 kr találtak. Áldás emlékére!

1877ben a jelenlegi lelkész mint helyettes a kötvényen levő összegek biztosításán kezdi munkáját. A dirib-darab papirokon levő követelések tisztáztatnak, 's rendes adós levélbe vétetnek, kimondatván, hogy több pénz adós levélre kiadatni nem fog, hanem takarékpénztárba fog tétetni.

1879ben a tökepénz templom építettő pénztár név alatt különválasztatik, 's ennek minden jövedelme, úgy a közpénztár feleslege ide tőkésítettik, időnként közmunkával is szaporítottván.

E pénztár a fo? évre 7198 frt 98 Krt hozott át, melyből 5157.45 Kr takaréktárban, 1213.75 Kr kötvényen és 827.78 Kr készpénzben muttattatott ki. Jelenleg a takaréktári tőke 6700 frtot halad, 's kötvényen alig van 150 frtnyi összeg, mi szintén behajtásra vár. -

Az 1877-1886 időközben tett építkezések ezek:

1880ban a 45 sz. házhoz egy istálló és pajta építettett mintegy 350 frtéért, 1883ban a 17 sz. háznál az istálló és pajta nagyobbítással cserép alá vétetett 's kisebb gazdasági épületek készítettettek mintegy 350 frt költséggel. 1884 és 1885ben egy különálló, a modern igényeknek megfelelő tanterem építettett mintegy 950 frt költséggel, melyhez az építő alap jövedelméből 729 frt 86 krt kellett elköltenünk. -

e.) Az ekklezsia könyvei és íratai. -

1. megkereszteltettek, házasultak, és meghaltak matriculája kezdve 1796-tól in quarto. -
2. Számadó könyv 1796-tól in quarto
3. Felsőbb rendeletek jegyzőkönyve 1811-től (presb. végzések is vannak benne) in folio. rongyos. -
4. Megkereszteltettek matriculája 1828tól kezdve – in folo. -
5. Copulattak matriculája 1828tól – in folió
6. Megholtak matriculája 1828tól – in foló
7. Számadások jegyzőkönyve 1848tól kezdve – in quarto
8. Egyházkerületi 's megyei körlevelek jegyzőkönyve 1878tól in folio
9. Számadó könyv 1878tól egész vászon, nagy negyedét
10. Az ekklezsiai igazgatás mίνeműségét mutató könyv 1836tól – in folio
11. Egyház körüli közmunka jegyzőkönyve 1860ban elkezdve 's abban hagyva (jelenleg iqtató könyvül használtatik.)
12. Egyházkerületi nyomtatott jegyzőkönyvek: 1843 (1.) 1844, 1845, 1846, 1847 (2db.) 1848 (2db.) 1857 (őszi) 1858, 1860 (2db.) 1861 (2.) 1862 (2) 1863 (2.) 1864, 1865, 1866, 1867 (2.) 1868, 1869. in folio 25 darab, könyvalakban: 1870, 1871, 1872 (2.) 1873 (2.) 1874 (2.) 1875, 1876 (2) 1877, 1878, 1879, 1880, 1881, 1882 (2.) 1883, 1884 (3.) 1885 (2.) - 1886 = 25 darab. -
13. Konvent jkönyvei 1877, 1879, 1880, 1883 (2.) 1884 (2.) 1885 (2.) összesen 9 db. -
14. Zsinat jkönyve 2 db 1881/82 évről. -
15. egyházi törvények, 2 példány
16. Törvények és rendeletek (1867-1883) 1 db
17. Egyházi törvények (: Canones ecclesiastici:)
18. Köznevelési éz közoktatási szervezet. -
19. Egyházkerületi névtárak több évről, Tervezetek, bizottmányi jelentések. Értesítők. -
20. Egyházmegyei jegyzőkönyvek és pedig 1866, 1867 (2) 1868 (2) 1869 (2) 1870 in folio – 8 db. Könyvalakban 1870 ősztől 1886 ősziig hiánytalan = 25 darab. -
21. Esketéshez való és egyéb okmányok évszerint csomagolva = 149 fb. 1882=11. 1883=9, 1885=8 ügy darab okmányai. - Összesen =177 ügy okirata. -
22. Népiskolai Épület Tervek. -
23. Szaporczai templom terve (1886) rajz, és költségvetés
24. A pénztárul szolgáló ládában: A társulásról való eredeti szerződés, házra vonatkozó telekkönyvi végzés. A régi templom építéséről való szerződés. - A harangöntővel kötött szerződés e.t.c. -
25. Egy postakönyv. -

f.) A parochia L alakú egyszerű épület vályogból, egyik szárnyán tornácczal cserép alatt, fenyőfa padlóval. Van utczára nyíló 3 szoba padlózva, lakályos jó állapotban. Továbbá 1 konyha és egy

cseléd szoba, 's ebből nyíló éléskamra, azután kamra, melyben van a padlásra feljárás és a pincze torok. Míndannyí letéglázva, a padlás ís. Szükséges gazdasági épületek, istálló, pajta, kocsiszín. Kukoriczagoré, mely az egyház használatára készült egy nagy hombárral, úgy hogy ha az ekkla nem veszi igénybe, a lelkész használhatja. Alatta disznó és baromfi ólak. Az udvaron kút téglából gémes szerkezettel, mind jó állapotban. -

Van az ecclesiának egy nagy körisfa asztala az irodában, 1 fenyőasztala a konyhában, 4 db sárga szalmaszék, 3 javított gyékényszék. 1 láda, fehér, nagy, az irományok tartására, melyre alkalmatlan, ebben van egy régi persely, most pénztáruul szolgál. Ebben van az egyház pecsétje. A lelkési hivatal számára egy stamyglia. 2 szobában cserép az irodában vas kályha, a konyhában takaréktűzhely, mínd használható állapotban. Hombárok nincsenek. - A parochián egy lajtorja. Egy ½ mérös, 1 nyolczadás és egy felében 1 nyolczados, felében ½ nyolczados papi fizetés szedő száraz mérték. A tanitói lakknál egy felében 1, felében ½ nyolczados száraz ürmérték.

II.

Növekedése az egyház javainak.

Mennyivel szaporodott az egyház birtoka, az I fejezetből kitünik. Ezen kívül

1.) Lelkész használatában:

a.) A régi parochialis telek földosztályozáskor (1866-7) növekedett395 □ öllel .. 0.36 hold

b.) A régi lelkési szántó föld kiadatott 1000 öllel = 0.91 hold.

c.) Legelő és erdő illetőség egészen kivéve 18.704 öl 17

d.) Kegyadomány: rét 6400 □ öl 4 Kat. 8 oszt. - 8 - h.

e „ „ : szántó föld 13204 □ öl - 12 - 12 - h.

a legelő és erdő illetményt kivéve szaporodás 20.36 hold

azzal együtt 37.36 h.

A lelkész használatában a régivel együtt földek összege: 38.27 h.

2.) Tanitói hivatalé:

1. Legelő és erdőilletőség a közlegelőben kimutatva 8.50 hold

2. Kegyadomány szántó föld és rét 12 -

összesen 20.50 hold. -

Jegyzet. A 17 sz. tanitói lakká alakított, és kertje ís a templom helyének kivételével használatába bocsáttatott 1880ban?

III. Épült-e új templom, iskola, pap- vagy tanítólak 's mekkora és minő?

A parochia átalakítása az I f. alatt leiratott. -

Templom építés most van a kezdet stadiumán. -

Iskola építettett 1884 és 85 évben 6 o hosszú, 4 ½ öl széles, 10 láb belső magassággal. Kő alapra téglából és vályogból, 3, keletre nyíló öles magas és 3'4" nyílású ablakkal, egy zárt folyosóval. Padlózva, menyezete stucaturral. Kunze-rendszerű iskolai padokkal és újabb szerkezetű álló táblával, 's szellőztető kályhával felszerelve. Került 950 frtba. -

IV. Gyarapodott-e az egyház vagyona tőkében és ingóságokban?

A gyarapodás szembetünő. ° Mert míg 70 év előtt semmije sem volt, ma már a felsorolt ingatlanokon kívül 7000 frtnál több tőkepénze, mintegy 120.000 égetett téglája 9 köb öl köve, 73 métermázsa mesze – ez meg is oltva – van jelenleg készleten. -

V. Növekedett vagy apadt-e az egyház lélekszáma az akkorihoz képpet?

Az 1817 jegyzőkönyvben feljegyezve van 360 lélek. -

Jelenleg pontos összeszámlálás szerint van 214 f. 208 nő = 422 ref. lélek, szolgálakat, zselléretet is beleértve. A népmozgalmi adatok szerint 70 év alatt született: 1558, meghalt 1434, szaporodás volna 124, azonban utóbbi években a lélekszám kiköltözés és scarlat járvány miatt közel 50 lélekkel csappant egyszerre. Házassult 493 pár. -

VI. Változott-e az egyházi adófizetés módja és mértéke, jelesen a papi és tanítói fizetések a bérlevelek szerint?

A lelkészi fizetésre nézve a Kémesen 1813 nov. 18-án egyházi és világi hatóság előtt aláírott conventió áll érvényben a mennyiben a lelkésznek ennek hiteles másolata adatott ki. Azonban a fizetésre nézve még is változás történt a következő pontokban:

„5-ör Három szekér szénát tevő rét minden munkájával” E helyett a 30as években 36 mázsa széna rendeltetett, mely azonban újabban minden pár által fizetett 27 ??? szénával pótoltatik. De ezt csak a szaporczaiak fizetik. -

„6-ör Kenderföld, melybe 3 nyolczada mag megyen.”

„7er Lenföld, másfél nyolczada alá való”

Valószínűen e helyett méretett ki a papi földön 0.91 hold föld, melyet a szaporczaiak

megmunkálnak. Ez a rét szélén van kimérve. -

„9-szer. Minden gazda egy szekér fát, me egy fertályt feltegyen”

Ez a legtöbb változást szenvedte, mely az elő részben bőven tárgyaltatott.

Jelenleg a szaporczaiak a konventio szerint, a tésenfaiak pedig 2 év óta mit sem fizettek. -

„10szer Keresztelésért 7 garas fejében 37 krt fizetnek, a komák 5 krt (1 garas) Értetvén ezek pengőben, azóta, miota Baranya vármegye a fizetéseket ezüstben teljesíteni rendelte. Két házasuló levélért 30 kr (1 mariás 21 $\frac{3}{4}$ kr.) Összekötés 10 kr= 17 o. é. ? Esketésért helybeli 10 garas = 30 p.p.kr. = 52.5 kr = 53 kr, külföldi 1 firt= 105 kr, ezen kívül egy oka hús egy oka bor (112 deka hús 1 $\frac{1}{2}$ liter bor f. ára,) egy kalács (e helyett 10 krt veszünk.) Halott temetés 1 márvány = 30 kr. Búcsúztatva nyolcz garas = 42 kr és egy oka hús, egy oka bor. Az énekszóstól járó díj – természetesen – elmarad. A búcsúztatás az alkalmaztatásra értetik. -

„12szer E pont egészen elesett. -

Mérték a régi. Párszám 146. Gazda (fizető) 82.

Az 1885-ben a közös tanítói bérlevél pontjaiból alkotott tanítói díjlevélben változás csak az – az előbbihez képeest, hogy a legelőjög használatába lép és hogy a község vasárnapi iskoláért 20 frtot fizet (eddig 15 Szaporcza, 15öt Tésenfa fizetett.)

Látható, hogy a predikatori fizetésből a 12. p. kiszakittatván 1852ben, abból 's némi új ajánlatból (mi a tanítói díjlevelekből tisztán kivehető) egy másik t. és közös tanítói hivatal állittatott föl, 1886ban pedig az időközben nyert kegyadomány földekkal kibővült tanítói fizetésből 2 rendes tanítói fizetés szerveztetett. Szaporczáé 400, Tésenfáé 300 frtot meghaladván. Így mai nap az egy tanító lelkész helyett, a hivel szembetünő megterhelése nélkül 1 lelkész és 2 rendes tanító működik. Szaporczán tanító: Szabó Sándor végzett theologus oklev. Tanító 1886 aug. 1. óta. -

VII. Állott-e be az egyház életében valamely lényeges szervezeti változás?

E kérdésre már megfeleltünk. Most Szaporcza szerződésileg anyaegyház, Tésenfa pedig olyan filia (jobban fiókegyház volt, hol tanító nem működött, hanem Szaporczára volt egészen utalva. Tanítót nyervén, valóságos filiává – az isteni tisztelet aránylagos megosztásával pedig olya társegyházzá vált, melyben anyának épp úgy tekinthető egyik, mint a másik, különösen a külön iskolák felállítása óta lelkésze, tanítója van mind a kettőnek. Így tehát lényegében Tésenfa anya-egyházzá változott. -

VIII. Az iskola gyarapittatott-e új osztályokkal, tanítói állomásokkal tetemes felszerelésekkel?

E kérdésre is adva van már a felelet. A 17ik visitakor még iskolaszoba sem volt, 's a 9-10 gyermek a papi udvaron, 's szobában tanult. 1852ben Tésenfán rendes iskola nyílik meg, mely jól fölszerelve jeles tanítók vezetése alatt a közoktatás állapotán nagyot lendített. 1885ben pedig Szaporczán modern iskola építettvén és szereltetvén föl, az eddig egy tanteremben tanított növendékek – most két kényelmes tanteremben – 's a mi fő ki-ki saját falujában – meríthetnek az ismeretek forrásaiból.

IX. Az egyház igazgatása

- 1.) Az egyházi törvény értelmében történik. A jegyzői hivatalt a tanítók viselik mindenik egyházban. -
- 2.) Mindenik egyháznak egy szám adó (presbyteriumi tag) gondnok, 's algondnokai vannak. Saját szükségletéről mindenik egyház maga gondoskodik x közös költség kevés (irodai szükségletek.)
- 3.) Jövedelme a szaporczai egyháznak földbirtok, 's annak közmunkájából, házbérből, tökepénzből, önmegadóztatásból (tanító fája és harangozó fizetése) és közmunka vállalásból.

A szükségletekre elég, 'söt felesleg is van. -

Tésenfai jövedelme csupán közmunkából 's önmegadóztatásból származik, mert semmi alapja nincs – könnyelműen költ ezért a gondnok jelenleg fegyelmi vizsgálat alatt áll. -

X. Lelki pásztorok.

Tormási Gábor után jött:

1820ban Jozan János, honnan? nincs feljegyezve, eltávozott 1821-ben – de hova? azt sem tudjuk.

Munkátsi Dániel

1822ben jött ide Harkányból, 's a följegyzések nagy részét neki köszönhetjük. Úgy látszik, tenni szerető, de kivitelben gyenge ember volt. A visita elébe száma nélkül való kérdéseket terjeszt, de a megoldást be nem vezeti. Félhatározatok 's cselekvések jellemzik működését. Magának is sok bajt szerez, rátörnek, szidalmazzák, gyűlésen vádaskodnak ellene – pedig igaza volt de úgy látszik az esperes ellene – az egyháztagok mellett foglalt állást (ez öröklött baj volt mindíg itt) Küzdelmei közt 1847 nov. 9-én éri el a halál 66 éves korában. Számos gyermeket nevelt fel. Két fia pap, egyik: Sándor. e.k. tanácsbíró 1 fia tanító lett, 1 pedig a szabadságharc idején nyomtalanul eltűnt. Utódja lett fia:

Munkácsy Albert, ki a kecskeméti főiskolában végezvén 1844ben a lelkészi vizsgát letette 's Iregre alkalmaztatott káplánul 1845. D-Patajon 1846ban N-Körösön szolgált 1847re a kerületi gyűlés Foktüre rendeli, innen év közben Dr-Szabolcsra rendeltetett, végre atyja halála után, az évet otthon töltvén, ide rendes lelkészül megválasztatott. 1849ben egy politikai per következtében –

(mert 1848ban a köznép gyűlésén a regale eltörléséről szónokolt) hivatalától felfüggesztetik, 's ezért az iregi jelöltségtől is eltiltatik.

Ily helyzetében kardott ragadott, 's azzal szolgálta a szorongatott hazát. Elfogatván, 10 évi várfogságra ítéltetett – a szomorú emlékü „új-épület” lakosainak sorsosává lett, és 10 évi nehéz várfogságot kapott, azonban Haynau kegyelme előtte is megnyitja a börtön ajtaját 1850 jan. 22én. - Munkásságát már előzőleg rajzoltam. Egyház megyéje főesperesi tisztséggel tisztelte meg 1870ben, de ő azt nem fogadta el. Tevékeny életét tüdővész oltotta ki 1877 februar 20ikán élete 56 évében. -

Utódja:

Morvai Ferencz született Szakácsiban (Szilágy megye) 1848-ban. Tanult a Zilahi, Kolozsvári és Sárospataki főiskolákban. 3 évet tanító volt Tisza-Tarjánban. 1873ban s.-lelkészi vizsgát tett Sárospatakon, 's segédlelkészi alkalmaztatást nyert a tiszántúli e. kerületben Mezö-Túron. -

1874ben főt. Török Pál úr – ajánlat folytán – f. baranyába Vaiszlóra rendelte s. lelkészül, még ez évben a lelkészi vizsgát letette Budapesten. 1875ben Oldra rendeltetett segédül, 1876ban Laczházára tanítókáplánul, 1877ben Szaporcza-Tésenfán hely. Lelkészül. Itt jul. 22én egyhangúlag rendes lelkésszé választatott. E választás 1878ban az egyház megyei törvényszék megsemmisíti, ellenben a kerületi törvényszék megerősíti. Jelenleg az egyházi felsőség által ismert módon működik. A törvény és a lelkészség – az igazság és méltányosság Scylla és Charibdis között hanyattatván, már 9 éven át lankadatlan búzgósággal – de fogyatkozott erővel működik. Neje van és 2 élő gyermeke.

2.) A végzendők törvény által szabott módon végeztetnek.

3.) A fizetés bár rendetlenül – beadatik; ha szükséges behajtatik.

4.) Az illő tisztelet ellen panasz fenn nem forog. -

XI. Iskolák:

a.) Szaporczán Szabó Sándor végzett theologus 's e hónapban oklevelet szerzett tanító működik ez év aug. havától kezdve, ide Beczefáról jött, az addigi ideiglenes tanító Bekő Béla eltávozása folytán. -

b.) Tanítói lakás alkalmas, a külön tanterem korszerű

c.) Tanuló van 31., fiu 18, leány 13 összesen 31.

Vasárnapi iskolába jár 16 fiu 7 leány 9 összesen 16.

Az egyházi törvény szerint taníttatnak. -

XII Temető.

2 holdnyi területű, árokkal körülvéve. A temetés körül a törvény kívánalmainak elég tétetik. -

XIII. Szegénye

Az ecclesiának nincsen. A családok maguk viselik gondját az elég számos nyomoréknak. -

III A társcegyház: Téscnfá.

Téscnfá a Dráva partján, a Fekete víz baloldalán fekvő község, Lampe szerint régi anyaeclézsia, ezelőtt a Dráva töltésén belül – a most is ó helynek nevezett jelenleg legelő területet képező – dombon feküdt, hol még pár év előtt az ott levő gyümölcsfákhoz a kitelepített birtokosok jussukat tartják vala, a múlt száz évben több más községgel együtt Kémes filiája, melytől 1796ban a nagy tűz után elszakad, 's Szaporczával egyesült ecclesiát alkot a fennebb írott feltételek alatt. A társcegyházi kötelékben nem sokáig marad nyugodtan, mert már 1839ben nyilvánítja elszakadó szándékát, 's azt hovatovább sürűebben ismétli. E törekvés az absolut korszak alatt vet legkevesebb lángot, a midőn aztán szűnetel addig az időpontig, míg a templom építésre engedélyt nyer. Küzdelme 's annak eredménye az előző sorokban van kellőleg méltányolva. -

Jelenlegi állapota ez: Önálló tanitósága van, melynek jövedelme kert és lakás haszonélvezetén kívül 300 frtra megy. Iskolájának jövéje 6 hold adomány földdel kellőleg biztosítva van. A lelkészt Szaporczával egyenlően fizeti, 's ez köteles minden harmadik vasárnapon, 's nagy ünnepek másodnapján, újkenyéri és újbori úrvacsorakor az isteni tiszteletet végezni, - a többi vasárnapon a helybeli tanító köteles a lelkész által kímútatott predikatiót felolvasni. -

1817ben még temetője sem volt, ma már egy hold temetője van. Belső telkét 1846ban vásárolta, akkor építették a tanitói lakot is. A tantermet 1852-ben építették oly méretben, hogy a szaporczai iskolakötelesek is odajáráthassák növendékeiket. A mellék épületek 1865ben építették föl, mindez mintegy 2000 frt költséget igényelt. 1873-74ben építették a templomot mely a lovas és gyalog munkát nem számítva 4711 frtba került. E végre kenderföldjeiket engedték át melyet maguk meg műveltek az egyház javára, végre a maradékot a hátralékosok az utóbbi években fizették ki. -

Jelenleg van benne 326 ref. lélek és pedig fi:165, nő161.

Párszám 108 ½ és 61 gazda. -

Ingatlan és íngó vagyona az egyháznak az első püspöki látogatás alkalmával semmi nem volt. Ma

van egy belső telke, mely tanítói lakul szolgál, $\frac{3}{4}$ hold kerttel, van 1 hold temetője és templom helye van temploma 's ebben következő íngóságok *n.m.*? :

1. A templomban diófából készült úrasztala, 's ebben
2. 1 aranyozott ezüst kehely, mely közadakozás útján vétetett 1863ban. Oldalán folyóírás betűkkel „TÉSENFA 1863” van fölírva. Ez természetesen Szaporczán tartatott 1879-ig, a midőn egy úrvacsora osztás alkalmával önhatalmúlag visszatartották. Van ezen kívül:
- 3.) 1 fehér csipke kendő
- 4.) 1 posztó kendő bojtos
- 5.) 1 zöldes tarka asztalterítő
- 6.) 1 vörös tarka asztalterítő
- 7.) 1 lilás selyem kendő (*Hadas?* Anna ajándéka.)

A lelkész székében egy zsoltár.

A tanító szobájában van az egyháznak egy kerek fenyőfa asztala. A kamrában egy kettős hombár. - Az ecclesiának kinnt van 47 frt 37kr követelése egyeseknél.

Az iskola alapjából fönn tartja magát, a tanítókat segélyezi 's mintegy 200 frt tökepenze van. - Felszerelése elégséges.

A toronyban van 2 harang.

A nagyobb 304 b.font súlyú. A felső részen számokkal ki írva a súlya. A felső rész koszorúval övezett, fölötté e fölírással: ÖNTÖTTE RUEPPRECHT JÁNOS PÉCSETT 1875. Továbbá az egyik oldalán, a középen koszorú között e fölírással: Kovács József előimádkozó idejében”. Szintén közepe táján egymásnak átellenében koszorú közzé 2 virág van öntve. Végre ugyancsak középtűt a magyar korona diszlik. Az alsó karima szintén koszorúval övezett. -

A kis harang a felső részén levő, jegyzés szerint 46 és $\frac{1}{2}$ 68?. Felső részén következő felírás: „ÖNTÖTTE VETNBEAT PÉTER PÉTSETT 1839. az írás alatt koszorúval szegélyezett. Közepén egyik oldalon egy fáczán ellenkező oldalon pedig egy pelikán látható. -

Az egyház az uradalomtól semmi dotatitot nem nyert *de/Az?* igenis a tanítói hivatal $\frac{1}{2}$ telki illetőségű legelőt a közösből kímutatva és 6 hold földet egy tagban továbbá az iskola is 6 hold földet, mely egyenesen az iskolára telekkönyveztetett. -

Az új iskola telke 1846ban vétetvén arra 1 három szobával és egy konyhával és kamrával ellátott lakás építettett. Majd 1852ben ehhez egy tanterem ragasztatott, mely elég tágas és alkalmas. Mindezek cseréppel vannak fedve. Ezenkívül gazdasági épület építettett 1865ben szintén cserép alá.

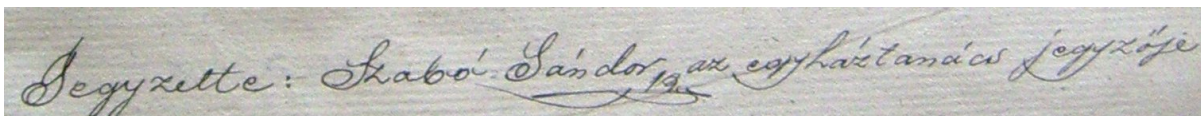
-

Az egyház lélekszáma 1817ben 257 – ma 326 's így a szaporulat 69-et tesz. -

Az egyházi adófizetés változás Szaporczánál leiratott, a tanítói conventio mellékeltek, azzal a

megjegyzéssel, hogy azt most kizárólag tésenfaiak fizetik, 's a díjlevél első pontját a tanítói különválás után – midőn a közös tanitóság megszűnt – a lelkész önként meg ajánlotta a tésenfai tanitónak.

A szervezeti változás a II fejezet alatt bőven tárgyalatott. Jelenleg az egész tésenfai földbirtok még reformatusok kezén van. Két ház és 6 hold föld kivételével, mely egy teknő vajú cigány szorgalmának gyümölcseként: annak birtokát képezi. A mostani nemzedék egyre adósodik és sülyed lefelé. -

Jegyzette: Szabó Sándor, az egyháztanács jegyzője.

Pulszter Zsuzsanna

2010.